

संस्कृतभारती पत्राचार - परिचयः
चतुर्थः वर्गः

रामानुज् पाण्डेयः

१८ सौरकार्तिक १९४२ - ९ नवम्बर २०२०

अनुक्रमणिका

- 1 मङ्गलम्
- 2 पूरणप्रत्ययः
- 3 अनिश्चयार्थकाः शब्दाः
- 4 सन्धयः
- 5 अनुवादपद्धतिः

सरस्वत्यै नमः

सम्बोधन नमः + तुभ्यम् सम्बोधन सम्बोधन
सरस्वति नमस्तुभ्यं वरदे कामरूपिणि ।
विद्या + आरम्भम् सिद्धिः + भवतु मम
विद्यारम्भं करिष्यामि सिद्धिर्भवतु मे सदा ॥

अनुक्रमणिका

1 मङ्गलम्

2 पूरणप्रत्ययः

3 अनिश्चयार्थकाः शब्दाः

4 सन्धयः

5 अनुवादपद्धतिः

पूरणप्रत्ययः

- Cardinal numbers **1,2,3 etc.** and ordinal numbers **1ST, 2ND, 3RD etc.**
- In संस्कृतम् ordinal numbers are called as पूरणप्रत्ययान्ताः ।
- These also like normal सङ्ख्या are विशेषणानि ।
- Being विशेषणानि, has gender.
- You already them in form of तिथि like प्रथमा, द्वितीया, पञ्चमी तिथि etc

पूरणप्रत्ययः

- Cardinal numbers **1,2,3 etc.** and ordinal numbers **1ST, 2ND, 3RD etc.**
- In संस्कृतम् ordinal numbers are called as पूरणप्रत्ययान्ताः ।
- These also like normal सङ्ख्या are विशेषणानि ।
- Being विशेषणानि, has gender.
- You already them in form of तिथि like प्रथमा, द्वितीया, पञ्चमी तिथि etc

पूरणप्रत्ययः

- Cardinal numbers **1,2,3 etc.** and ordinal numbers **1ST, 2ND, 3RD etc.**
- In संस्कृतम् ordinal numbers are called as पूरणप्रत्ययान्ताः ।
- These also like normal सङ्ख्या are विशेषणानि ।
- Being विशेषणानि, has gender.
- You already them in form of तिथि like प्रथमा, द्वितीया, पञ्चमी तिथि etc

पूरणप्रत्ययः

- Cardinal numbers **1,2,3 etc.** and ordinal numbers **1ST, 2ND, 3RD etc.**
- In संस्कृतम् ordinal numbers are called as पूरणप्रत्ययान्ताः ।
- These also like normal सङ्ख्या are विशेषणानि ।
- Being विशेषणानि, has gender.
- You already them in form of तिथि like प्रथमा, द्वितीया, पञ्चमी तिथि etc

पूरणप्रत्ययः

- Cardinal numbers **1,2,3 etc.** and ordinal numbers **1ST, 2ND, 3RD etc.**
- In संस्कृतम् ordinal numbers are called as पूरणप्रत्ययान्ताः ।
- These also like normal सङ्ख्या are विशेषणानि ।
- Being विशेषणानि, has gender.
- You already them in form of तिथि like प्रथमा, द्वितीया, पञ्चमी तिथि etc

पूरणप्रत्ययान्ताः

सङ्ख्या	पूरणप्रत्ययान्ताः		
	पुं०	स्त्री०	नपुं०
एकम्	प्रथमः	प्रथमा	प्रथमम्
सप्त	सप्तमः	सप्तमी	सप्तमम्
विंशतिः	विंशतितमः	विंशतितमी	विंशतितमम्
शतम्	शततमः	शततमी	शततमम्

- Lets see examples in book.

पूरणप्रत्ययान्ताः

सङ्ख्या	पूरणप्रत्ययान्ताः		
	पुं०	स्त्री०	नपुं०
एकम्	प्रथमः	प्रथमा	प्रथमम्
सप्त	सप्तमः	सप्तमी	सप्तमम्
विंशतिः	विंशतितमः	विंशतितमी	विंशतितमम्
शतम्	शततमः	शततमी	शततमम्

- Lets see examples in book.

पूरणप्रत्ययान्ताः

सङ्ख्या	पूरणप्रत्ययान्ताः		
	पुं०	स्त्री०	नपुं०
एकम्	प्रथमः	प्रथमा	प्रथमम्
सप्त	सप्तमः	सप्तमी	सप्तमम्
विंशतिः	विंशतितमः	विंशतितमी	विंशतितमम्
शतम्	शततमः	शततमी	शततमम्

- Lets see examples in book.

पूरणप्रत्ययान्ताः

सङ्ख्या	पूरणप्रत्ययान्ताः		
	पुं०	स्त्री०	नपुं०
एकम्	प्रथमः	प्रथमा	प्रथमम्
सप्त	सप्तमः	सप्तमी	सप्तमम्
विंशतिः	विंशतितमः	विंशतितमी	विंशतितमम्
शतम्	शततमः	शततमी	शततमम्

- Lets see examples in book.

पूरणप्रत्ययान्ताः

सङ्ख्या	पूरणप्रत्ययान्ताः		
	पुं०	स्त्री०	नपुं०
एकम्	प्रथमः	प्रथमा	प्रथमम्
सप्त	सप्तमः	सप्तमी	सप्तमम्
विंशतिः	विंशतितमः	विंशतितमी	विंशतितमम्
शतम्	शततमः	शततमी	शतमम्

- Lets see examples in book.

पूरणप्रत्ययान्ताः

सङ्ख्या	पूरणप्रत्ययान्ताः		
	पुं०	स्त्री०	नपुं०
एकम्	प्रथमः	प्रथमा	प्रथमम्
सप्त	सप्तमः	सप्तमी	सप्तमम्
विंशतिः	विंशतितमः	विंशतितमी	विंशतितमम्
शतम्	शततमः	शततमी	शततमम्

- Lets see examples in book.

अनुक्रमणिका

- 1 मङ्गलम्
- 2 पूरणप्रत्ययः
- 3 अनिश्चयार्थकाः शब्दाः
- 4 सन्धयः
- 5 अनुवादपद्धतिः

अनिश्चयार्थकाः शब्दाः - चित् चन प्रयोगाः

- चित् चन are अव्ययम् and both have same meaning.
- Added to different forms of किं शब्दः ।
- It is also added to ककाराः as कुत्रचित्, कदाचित्, कुतश्चित्, कतिचित्, कथञ्चित्, कदाचन ।
- Books example.

अनिश्चयार्थकाः शब्दाः - चित् चन प्रयोगाः

- चित् चन are अव्ययम् and both have same meaning.
- Added to different forms of किं शब्दः ।
- It is also added to ककाराः as कुत्रचित्, कदाचित्, कुतश्चित्, कतिचित्, कथञ्चित्, कदाचन ।
- Books example.

अनिश्चयार्थकाः शब्दाः - चित् चन प्रयोगाः

- चित् चन are अव्ययम् and both have same meaning.
- Added to different forms of किं शब्दः ।
- It is also added to ककाराः as कुत्रचित्, कदाचित्, कुतश्चित्, कतिचित्, कथञ्चित्, कदाचन ।
- Books example.

अनिश्चयार्थकाः शब्दाः - चित् चन प्रयोगाः

- चित् चन are अव्ययम् and both have same meaning.
- Added to different forms of किं शब्दः ।
- It is also added to ककाराः as कुत्रचित्, कदाचित्, कुतश्चित्, कतिचित्, कथञ्चित्, कदाचन ।
- Books example.

अनुक्रमणिका

- 1 मङ्गलम्
- 2 पूरणप्रत्ययः
- 3 अनिश्चयार्थकाः शब्दाः
- 4 सन्धयः
- 5 अनुवादपद्धतिः

यण् सन्धिः

- यण् is grammatical name for letters य, र, ल, व ।
- इक् is grammatical name for letters इ, उ, ऋ, लृ ।
- This is not एकादेशः सन्धिः, at place of पूर्ववर्णः only single letter replacement.

When vowels इ, उ, ऋ, लृ are followed by असवर्णः स्वरः in place of these first vowel य, र, ल, व happens.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
इ / ई उ / ऊ ऋ / ॠ लृ	+	असवर्णः स्वरः	=	य व र ल

यण् सन्धिः

- यण् is grammatical name for letters य, र, ल, व ।
- इक् is grammatical name for letters इ, उ, ऋ, लृ ।
- This is not एकादेशः सन्धिः, at place of पूर्ववर्णः only single letter replacement.

When vowels इ, उ, ऋ, लृ are followed by असवर्णः स्वरः in place of these first vowel य, र, ल, व happens.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
इ / ई उ / ऊ ऋ / ॠ लृ	+	असवर्णः स्वरः	=	य व र ल

यण् सन्धिः

- यण् is grammatical name for letters य, र, ल, व ।
- इक् is grammatical name for letters इ, उ, ऋ, लृ ।
- This is not एकादेशः सन्धिः, at place of पूर्ववर्णः only single letter replacement.

When vowels इ, उ, ऋ, लृ are followed by असवर्णः स्वरः in place of these first vowel य, र, ल, व happens.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
इ / ई	+	असवर्णः स्वरः	=	य
उ / ऊ				व
ऋ / ॠ				र
लृ				ल

यण् सन्धिः

- यण् is grammatical name for letters य, र, ल, व ।
- इक् is grammatical name for letters इ, उ, ऋ, लृ ।
- This is not एकादेशः सन्धिः, at place of पूर्ववर्णः only single letter replacement.

When vowels इ, उ, ऋ, लृ are followed by असवर्णः स्वरः in place of these first vowel य, र, ल, व happens.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
इ / ई उ / ऊ ऋ / ॠ लृ	+	असवर्णः स्वरः	=	य व र ल

यण् सन्धिः

- यण् is grammatical name for letters य, र, ल, व ।
- इक् is grammatical name for letters इ, उ, ऋ, लृ ।
- This is not एकादेशः सन्धिः, at place of पूर्ववर्णः only single letter replacement.

When vowels इ, उ, ऋ, लृ are followed by असवर्णः स्वरः in place of these first vowel य, र, ल, व happens.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
इ / ई उ / ऊ ऋ / ॠ लृ	+	असवर्णः स्वरः	=	य व र ल

यण् सन्धिः

- यण् is grammatical name for letters य, र, ल, व ।
- इक् is grammatical name for letters इ, उ, ऋ, लृ ।
- This is not एकादेशः सन्धिः, at place of पूर्ववर्णः only single letter replacement.

When vowels इ, उ, ऋ, लृ are followed by असवर्णः स्वरः in place of these first vowel य, र, ल, व happens.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
इ / ई उ / ऊ ऋ / ॠ लृ	+	असवर्णः स्वरः	=	य व र ल

अच् सन्धितालिका

	अ/आ	इ/ई	उ/ऊ	ऋ/ॠ/ऌ	ए	ऐ	ओ	औ
अ/आ	आ	ए	ओ	अर्/अल्	ऐ	ऐ	औ	औ
इ/ई	य/या	ई	यु/यू	यृ/यृ/य्लृ	ये	यै	यो	यौ
उ/ऊ	व/वा	वि/वी	ऊ	वृ/वृ/व्लृ	वे	वै	वो	वौ
ऋ/ॠ/ऌ	र/रा/ल/ला	रि/री/लि/ली	रु/रु/लु/लू	ऋ	रे/ले	रै/लै	रो/लो	रौ/लौ
ए								
ऐ								
ओ								
औ								

■ गुणसन्धिः ■ स०दी०सन्धिः ■ वृद्धिसन्धिः ■ यण् सन्धिः

सन्ध्यभ्यासः

पूर्व + पर वर्णौ	विच्छेदः	After सन्धिः
यदि + अपि	(य्+अ+द्+इ) + (अ+प्+इ)	यद्यपि- य्+अ+द्+य्+अ+प्+इ
गुरु + अत्र	(ग्+उ+र्+उ) + (अ+त्+र्+अ)	गुर्वत्र - ग्+उ+र्+व्+अ+त्+र्+अ
पितृ + आवासः	(प्+इ+त्+ऋ) + (आ+व्+आ+स्+अ+ ः)	पित्रावासः - प्+इ+त्+र्+आ+व्+आ+स्+अ+ ः
लृ + आकृतिः	(लृ) + (आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः)	लाकृतिः - लृ+आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः

सन्ध्यभ्यासः

पूर्व + पर वर्णौ	विच्छेदः	After सन्धिः
यदि + अपि	(य्+अ+द्+इ) + (अ+प्+इ)	यद्यपि- य्+अ+द्+य्+अ+प्+इ
गुरु + अत्र	(ग्+उ+र्+उ) + (अ+त्+र्+अ)	गुर्वत्र - ग्+उ+र्+व्+अ+त्+र्+अ
पितृ + आवासः	(प्+इ+त्+ऋ) + (आ+व्+आ+स्+अ+ ः)	पित्रावासः - प्+इ+त्+र्+आ+व्+आ+स्+अ+ ः
लृ + आकृतिः	(लृ) + (आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः)	लाकृतिः - लृ+आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः

सन्ध्यभ्यासः

पूर्व + पर वर्णौ	विच्छेदः	After सन्धिः
यदि + अपि	(य्+अ+द्+इ) + (अ+प्+इ)	यद्यपि- य्+अ+द्+य्+अ+प्+इ
गुरु + अत्र	(ग्+उ+र्+उ) + (अ+त्+र्+अ)	गुर्वत्र - ग्+उ+र्+व्+अ+त्+र्+अ
पितृ + आवासः	(प्+इ+त्+ऋ) + (आ+व्+आ+स्+अ+ ः)	पित्रावासः - प्+इ+त्+र्+आ+व्+आ+स्+अ+ ः
लृ + आकृतिः	(लृ) + (आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः)	लाकृतिः - लृ+आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः

सन्ध्यभ्यासः

पूर्व + पर वर्णौ	विच्छेदः	After सन्धिः
यदि + अपि	(य्+अ+द्+इ) + (अ+प्+इ)	यद्यपि- य्+अ+द्+य्+अ+प्+इ
गुरु + अत्र	(ग्+उ+र्+उ) + (अ+त्+र्+अ)	गुर्वत्र - ग्+उ+र्+व्+अ+त्+र्+अ
पितृ + आवासः	(प्+इ+त्+ऋ) + (आ+व्+आ+स्+अ+ ः)	पित्रावासः - प्+इ+त्+र्+आ+व्+आ+स्+अ+ ः
लृ + आकृतिः	(लृ) + (आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः)	लाकृतिः - लृ+आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः

सन्ध्यभ्यासः

पूर्व + पर वर्णौ	विच्छेदः	After सन्धिः
यदि + अपि	(य्+अ+द्+इ) + (अ+प्+इ)	यद्यपि- य्+अ+द्+य्+अ+प्+इ
गुरु + अत्र	(ग्+उ+र्+उ) + (अ+त्+र्+अ)	गुर्वत्र - ग्+उ+र्+व्+अ+त्+र्+अ
पितृ + आवासः	(प्+इ+त्+ऋ) + (आ+व्+आ+स्+अ+ ः)	पित्रावासः - प्+इ+त्+र्+आ+व्+आ+स्+अ+ ः
लृ + आकृतिः	(लृ) + (आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः)	लाकृतिः - लृ+आ+क्+ऋ+त्+इ+ ः

पूर्वरूपसन्धिः

- पूर्वरूप means the form as of पूर्ववर्णः.
- This is एकादेशः सन्धिः, at place of both letters only single letter replacement.

When vowels अ follows पदान्त ए or ओ in place of these two vowels पूर्वरूप (ए or ओ) happens, to show there was a अ letter ऽ - अवग्रहचिन्हम् comes.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
ए (पदान्ते)	+	अ	=	ए
ओ (पदान्ते)				ओ

पूर्वरूपसन्धिः

- पूर्वरूप means the form as of पूर्ववर्णः.
- This is एकादेशः सन्धिः, at place of both letters only single letter replacement.

When vowels अ follows पदान्त ए or ओ in place of these two vowels पूर्वरूप (ए or ओ) happens, to show there was a अ letter ऽ - अवग्रहचिन्हम् comes.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
ए (पदान्ते) ओ (पदान्ते)	+	अ	=	ए ओ

पूर्वरूपसन्धिः

- पूर्वरूप means the form as of पूर्ववर्णः.
- This is एकादेशः सन्धिः, at place of both letters only single letter replacement.

When vowels अ follows पदान्त ए or ओ in place of these two vowels पूर्वरूप (ए or ओ) happens, to show there was a अ letter ऽ - अवग्रहचिन्हम् comes.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
ए (पदान्ते)	+	अ	=	ए
ओ (पदान्ते)				ओ

पूर्वरूपसन्धिः

- पूर्वरूप means the form as of पूर्ववर्णः.
- This is एकादेशः सन्धिः, at place of both letters only single letter replacement.

When vowels अ follows पदान्त ए or ओ in place of these two vowels पूर्वरूप (ए or ओ) happens, to show there was a अ letter S - अवग्रहचिन्हम् comes.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
ए (पदान्ते)	+	अ	=	ए
ओ (पदान्ते)				ओ

पूर्वरूपसन्धिः

- पूर्वरूप means the form as of पूर्ववर्णः.
- This is एकादेशः सन्धिः, at place of both letters only single letter replacement.

When vowels अ follows पदान्त ए or ओ in place of these two vowels पूर्वरूप (ए or ओ) happens, to show there was a अ letter S - अवग्रहचिन्हम् comes.

पूर्ववर्णः		परवर्णः		आदेशः
ए (पदान्ते)	+	अ	=	ए
ओ (पदान्ते)				ओ

अच् सन्धितालिका

	अ/आ	इ/ई	उ/ऊ	ऋ/ॠ/ऌ	ए	ऐ	ओ	औ
अ/आ	आ	ए	ओ	अर्/अल्	ऐ	ऐ	औ	औ
इ/ई	य/या	ई	यु/यू	यृ/यृ/य्लृ	ये	यै	यो	यौ
उ/ऊ	व/वा	वि/वी	ऊ	वृ/वृ/व्लृ	वे	वै	वो	वौ
ऋ/ॠ/ऌ	र/रा/ल/ला	रि/री/लि/ली	रु/रु/लु/लू	ऋ	रे/ले	रै/लै	रो/लो	रौ/लौ
ए	ए							
ऐ								
ओ	ओ							
औ								

■ गुणसन्धि: ■ स०दी०सन्धि: ■ वृद्धिसन्धि: ■ यण् सन्धि: ■ पूर्वरूपसन्धि:

सन्ध्यभ्यासः

पूर्व + पर वर्णौ	विच्छेदः	After सन्धिः
को + अपि	(क्+ओ) + (अ+प्+इ)	कोऽपि - क्+ओ+ऽ+प्+इ
नीले + अम्बरे	(न्+ई+ल्+ए) + (अ+म्+ब्+अ+र्+ए)	नीलेऽम्बरे - न्+ई+ल्+ए+ऽ+म्+ब्+अ+र्+ए

सन्ध्यभ्यासः

पूर्व + पर वर्णौ	विच्छेदः	After सन्धिः
को + अपि	(क्+ओ) + (अ+प्+इ)	कोऽपि - क्+ओ+ऽ+प्+इ
नीले + अम्बरे	(न्+ई+ल्+ए) + (अ+म्+ब्+अ+र्+ए)	नीलेऽम्बरे - न्+ई+ल्+ए+ऽ+म्+ब्+अ+र्+ए

सन्ध्यभ्यासः

पूर्व + पर वर्णौ	विच्छेदः	After सन्धिः
को + अपि	(क्+ओ) + (अ+प्+इ)	कोऽपि - क्+ओ+ऽ+प्+इ
नीले + अम्बरे	(न्+ई+ल्+ए) + (अ+म्+ब्+अ+र्+ए)	नीलेऽम्बरे - न्+ई+ल्+ए+ऽ+म्+ब्+अ+र्+ए

अनुक्रमणिका

- 1 मङ्गलम्
- 2 पूरणप्रत्ययः
- 3 अनिश्चयार्थकाः शब्दाः
- 4 सन्धयः
- 5 अनुवादपद्धतिः

अनुवादपद्धतिः

English	संस्कृतम्
And	च
Certainly, definitely	एव
Also, too	अपि

- Lets see examples in book.

अनुवादपद्धतिः

English	संस्कृतम्
And	च
Certainly, definitely	एव
Also, too	अपि

- Lets see examples in book.

अनुवादपद्धतिः

English	संस्कृतम्
And	च
Certainly, definitely	एव
Also, too	अपि

- Lets see examples in book.

अनुवादपद्धतिः

English	संस्कृतम्
And	च
Certainly, definitely	एव
Also, too	अपि

- Lets see examples in book.

अनुवादपद्धतिः

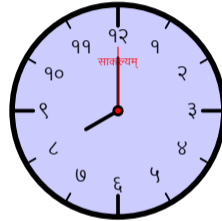
English	संस्कृतम्
And	च
Certainly, definitely	एव
Also, too	अपि

- Lets see examples in book.

- Do exercise of Chapter 5 and 6 for सन्धिः and chapter 3 for अनुवादः and for grammar part.

अग्रिमा कक्ष्या -

आगामि सोमवासरे रात्रौ

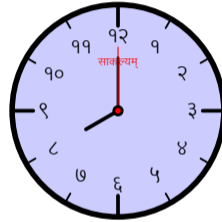
२५ सौर कार्तिक १९४२ - नवम्बर १६, २०२० भारतीयसमयक्षेत्रे (IST)

● पञ्चमः वर्गः

धन्यवादाः

अग्रिमा कक्ष्या -

आगामि सोमवासरे रात्रौ

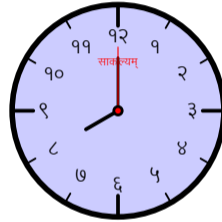
२५ सौर कार्तिक १९४२ - नवम्बर १६, २०२० भारतीयसमयक्षेत्रे (IST)

● पञ्चमः वर्गः

धन्यवादाः

अग्रिमा कक्ष्या -

आगामि सोमवासरे रात्रौ

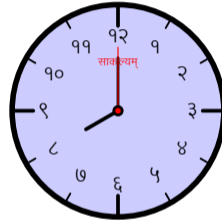
२५ सौर कार्तिक १९४२ - नवम्बर १६, २०२० भारतीयसमयक्षेत्रे (IST)

- पञ्चमः वर्गः

धन्यवादाः

अग्रिमा कक्ष्या -

आगामि सोमवासरे रात्रौ

२५ सौर कार्तिक १९४२ - नवम्बर १६, २०२० भारतीयसमयक्षेत्रे (IST)

● पञ्चमः वर्गः

धन्यवादाः